

La família Fortuny d'Oceja (alta Cerdanya), la migració a Barcelona i el protagonisme econòmic (segles XVIII i XIX)

Durant el darrer terç del segle XIX, es produeix una emigració de cerdans de l'alta Cerdanya cap Barcelona. Una emigració prou considerable.

Aquesta emigració s'explica per dos motius essencials. D'una part, un fort creixement demogràfic de la Cerdanya a mitjan segle XIX i de l'altra, el procés d'industrialització de Catalunya i en particular de Barcelona i la seva regió.

Fins a aquesta època l'agricultura de la Cerdanya era en part de subsistència. El creixement de la població obliga, doncs, a un augment de la superfície de terres cultivades relacionades amb la rotació dels cultius però també amb el desenvolupament de la irrigació.

En aquesta mateixa època, l'alta Cerdanya s'integra en l'economia de l'estat francès coincidint amb la integració de l'agricultura en els mecanismes del capitalisme que permet una agricultura intensiva i el desenvolupament de la ramaderia de bestiar boví per a la carn i la llet.

En aquell moment la frontera política esdevé un factor de diferenciació entre ambdues cerdanyes tot i que el conjunt de la Cerdanya experimenta una evolució en el mateix sentit en l'àmbit agrícola.

L'emigració s'orienta, doncs, cap als centres d'atracció regionals lligats amb el desenvolupament comercial i industrial gràcies també a l'obertura de carreteres que faciliten la comunicació. Aquests centres de destinació per als cerdans del nord són principalment Perpinyà i Tolosa de Llenguadoc però també Lió, Marsella i Bordeus, a l'estat francès, i cap al sud a Barcelona.

Aquesta emigració no es limita únicament a l'alta Cerdanya, sinó al conjunt de la Catalunya Nord, en proporcions diferents segons les comarques i al departament de l'Aude també.

Òbviament la llengua catalana facilita aquest lligam i intercanvi però també la proximitat. El català era l'única llengua vehicular a l'alta Cerdanya. El francès comença tan sols a introduir-se seriosament

Ignasi Fortuny i Ribas,
advocat, Enveig-París-
Barcelona

amb l'escola obligatòria als anys 70 del segle XIX i amb mètodes pedagògics dubtosos. L'escola obligatòria a França permet un millor coneixement escrit i parlat de la llengua i de la cultura franceses per part dels cerdans del nord, i facilita aquest paper de pont i d'intercanvi entre Catalunya i França.

La burgesia catalana es veu avesada a viatjar puix que la industrialització obliga a lligams econòmics amb la Gran Bretanya i Alemanya però sobretot amb França. Indirectament es crea, doncs, a Barcelona un mercat de productes alimentaris i de begudes franceses no únicament de prestigi com el *champagne* sinó també de productes destinats a esdevenir de gran consum però desconeguts fins llavors a Barcelona.

Una part important dels cerdans que emigren cap a Barcelona es dediquen sobretot a la venda o fins i tot a la producció i la comercialització de productes alimentaris fins llavors desconeguts a Catalunya però ja coneguts a la Cerdanya. Es així que els cerdans obren a Barcelona comerços dedicats a la venda sobretot de productes derivats de la llet com la mantega i els formatges, productes frescos que permetien poc el transport i la conservació. L'alta Cerdanya com també la baixa Cerdanya ja produïen aquests productes. La irrigació i el desenvolupament del bestiar boví permet l'aparició d'alguns centres de producció, podríem dir d'inici d'industrialització com ja s'estava prèviament desenvolupant en d'altres zones de muntanya com al Jura. Les tècniques d'elaboració de la mantega es perfeccionen. La llet de vaca, la mantega i el formatge esdevenen, doncs, la vocació primera dels emigrants de l'alta Cerdanya a Barcelona.

La família Fortuny d'Oceja n'és un exemple.

Els germans Pierre i Joseph Fortuny Pont són d'una família d'Oceja de fa segles i descendents per part de mare d'Andreu Pont d'Oceja, eclesiàstic (va ser pare abat) i 98è president de la Generalitat de Catalunya, de 1647 a 1650, mort a Perpinyà el 1653.

Ambdós germans es van casar amb dues germanes, Rosa i Anna Maria Garreta, originàries de Riutès, a la vall de Querol.

Pierre Fortuny Pont era traginer de professió. Anava a cercar el vi al Rosselló per distribuir-lo a l'alta Cerdanya. També es va dedicar a la política. Va ser batlle d'Oceja durant 23 anys, de 1889 a 1912, o sigui fins a la seva mort.

El germà, Joseph, era paleta però l'any 1877 va decidir anar a Barcelona on va obrir una botiga de queviures a la Ciutat Vella prop del mercat de Sant Antoni. Després es traslladà al carrer de l'Hospital, 32, al costat del mercat de la Boqueria, on la burgesia de Barcelona acostumava a anar a comprar.

Joseph Fortuny va posar a la seva botiga el nom d'*Epicierie Française*, puix que es va especialitzar en la venda de productes alimentaris francesos. Va introduir a Barcelona la mantega que feia venir de Tolosa de Llenguadoc, importava *champagne* i *cognac* francesos, entre d'altres productes. Aquesta botiga va esdevenir la de més renom de tot Barcelona pels productes que s'hi venien i on la gent adinerada hi anava a comprar productes francesos que no es trobaven enlloc més en aquella època.

Es va associar amb Charles Gervais, creador del famós Petit-Suisse, que es fabricava a Normandia. Van constituir una societat a Barcelona amb la denominació de Queseries Charles Gervais SA, que fabricaria els *petits-suisse*s a Barcelona amb la recepta original.

L'any 1883, conjuntament amb altres nord-catalans i francesos d'altres regions va fundar la Chambre de Commerce et d'Industrie Française de Barcelone, la primera d'Europa i la segona del món després de la de Montevideo, a l'Uruguai.

El 1898 torna a Oceja per motius de salut, on els aires eren millors, i deixa el negoci als seus cinc nebots, Bonaventure, Adolphe, Jacques, Pierre i Albert, fills del seu germà Pierre, ja que ell no havia tingut fills.

El fill gran del seu germà, Bonaventura, nascut a Oceja el 1866, va marxar a Barcelona amb 14 anys, un cop acabada l'escola, per ajudar el seu oncle en el negoci i aprendre l'ofici. Tanmateix torna a Cerdanya per trobar muller i es casa amb una noia de la Vinyola (Enveig), Agnès Tarrés Bertran. El seu pare era moliner i el seu avi matern era flequer a Puigcerdà i tenia un forn de pa al barri de la Baronia.

El seu germà Jacques també es va casar a Oceja, amb Cécile Cosp, nascuda a Barcelona però filla d'oceanencs lleters a Barcelona, i el Pierre es va casar amb la filla del propietari del Grand Hôtel de Perpinyà, Renée Castells. Adolphe es va casar amb una valenciana, la primera metgessa de l'estat espanyol, segons deien, mentre que la germana, Rosa, es va casar amb un oceanenc, Vilaldach. Ella no va marxar mai de la Cerdanya. El germà petit, Albert, va morir jove, encara no tenia 30 anys.

Adolphe va succeir el seu pare com a batlle d'Oceja del 1912 fins al 1925, excepte durant el període de la Primera Guerra Mundial, de 1915 a 1919.

Tots vivien entre Oceja i Barcelona tot viatjant sovint arreu de l'estat francès pels negocis. Joseph Fortuny fa donació del negoci a tots el seus nebots, però Bonaventure hereta el 10% més que els altres germans en ser l'hereu i el que havia après l'ofici amb ell a Barcelona des dels 14 anys.

Un cop l'oncle mort, els germans Fortuny van fundar la societat col·lectiva Fortuny Hermanos, que esdevindrà el 1925, Fortuny SA, amb un capital de 2.000.000 de pessetes, un capital considerable a l'època.

Efectivament, Bonaventura, el que dirigia de fet l'empresa, havia desenvolupat considerablement el negoci. Va obrir set botigues a Barcelona i una a Reus, va crear un departament d'importació i de venda a l'engròs, va fundar una societat per distribuir els productes de la casa Gibbs i Elephant, marca coneguda pels raspalls de dents. Va comprar una fàbrica de llangonissa de Vic, Bofill, i va adquirir per Espanya i Portugal la recepta i la marca francesa Phoscao, xocolata en pols fabricada a Barcelona.

Amb un altre oceanenc, Poch, van construir a Torrelavega, a prop de Santander, una fàbrica de formatges, mentre a Barcelona continuaven fabricant els formatges Neuchâtel i Petit-Suisse, mantenint així la tradició cerdana de producció de productes de la llet.

Arran de l'expulsió de França dels pares Chartreux el 1903, aquests es van instal·lar a Tarragona, on van continuar la producció del famós licor, La Chartreuse. La casa Fortuny en va obtenir la distribució exclusiva per a Espanya.

L'empresa Fortuny va introduir a Espanya productes com els xampanyes Veuve Clicquot i Mercier, el més venut abans a França; el cognac de la marca Courvoisier, el Rhum Negrita de la casa Bardinet de Bordeus, el gin Gordon's i el whisky escocès Black and White, entre les marques de begudes més conegudes.

De França importaven també conserves alimentàries de la casa Marie, coneguda pel seu *foie-gras*.

També van comprar unes caves a Blanes, Mont-Ferrant, on van ser els primers a utilitzar la *méthode champenoise* a Espanya, fent venir els ferments de París i vins de la mateixa Xampanya.

Arran del cop d'estat del general Primo de Rivera, el 1924, el dictador va prohibir la utilització de noms francesos en els negocis. Les Epiceries Françaises van haver de canviar de nom i van esdevenir Colmados Fortuny.

A final dels anys vint va obrir despatxos a Madrid i el 1935, amb la fi de la prohibició als Estats Units, Bonaventura va enviar el seu fill Ignasi a Nova York, on va fundar amb un dels fills Bonet, propietaris de les caves Freixenet, la International Champagne Corporation, que es dedicava a la producció i venda d'un vi escumós.

També va fundar en aquesta ciutat americana la societat Fortuny Products Corporation, que es dedicava a la importació de productes alimentaris però sobretot begudes franceses i espanyoles.

Aquestes dues societats van tancar arran de la Guerra Civil espanyola.

La Guerra Civil espanyola, la Guerra Mundial així com desavinences entre els hereus dels germans Fortuny van posar fi a aquest imperi, considerat abans de la guerra una de les empreses del sector més importants de l'Estat Espanyol.

La societat Fortuny SA també va ser la concessionària per a Espanya del pastís Ricard durant una quinzena d'anys, del 1957 al 1972, data en la qual la casa Ricard va crear la pròpia filial.

L'empresa Fortuny SA va plegar als anys setanta amb cent anys d'història.

En conclusió, la família Fortuny és, doncs, un exemple representatiu d'una família cerdana que va emigrar a Barcelona, on va desenvolupar un negoci prou important. D'altres famílies cerdanes van crear també negocis i indústries, com els Naudon de la Tor de Querol en el sector del tèxtil.

Una de les característiques comunes d'aquestes famílies, tot i els èxits econòmics i professionals assolits a Barcelona, és el seu profund arrelament a la Cerdanya, que s'ha mantingut intacte durant diverses generacions malgrat l'emigració, i el fet que han conservat fins als nostres dies la nacionalitat francesa, reivindicant així aquesta doble pertinença a Catalunya i a França i participant activament en la història d'ambdós països.